

Gondolatok az erdészeti szaporítóanyagok jelenlegi származásigazolási rendszeréről

Előzmények

A magyar erdőgazdálkodásban a szaporítóanyagok származását a hetvenes évektől kezdve kell dokumentálni. A rendszer fokozatosan épült ki: fontos dátuma volt a kialakításnak 1989., amikor Magyarország bevezette az OECD rendszerű származásigazolást, majd a 91/1997. (XI. 28.) FM rendelet, amely már figyelembe vette közelgő európai uniós csatlakozásunkat. A közelmúltban pedig megjelent a 110/2003. (X. 21.) FVM rendelet, amely már teljes egészében az uniós követelményeket tartalmazza.

A származásigazolási rendszer működését az OMMI (Országos Mezőgazdasági Minősítő Intézet) Erdészeti Osztálya ellenőrzi. Az igazolás kiterjed a szaporító alapanyagokra (magvak és dugványok), valamint a csemetekertekből kikerülő gyökeres ültetési anyagokra. Az erdősítésekben csak igazolt származású szaporítóanyag használható fel, amit az erdőtörvény [1996. évi LIV. Tv. 35. § (5) és 41. § (3)] pontatlanul fogalmazva ugyan, de megkövetel. Tudniillik nem *származást*, hanem *minőséget* említ, ami természetesen nem ugyanaz!

Ez is arra utal, hogy a hazai származásigazolással az erdészet berkein belül nincs minden rendben. Erre először *dr. Marjai Zoltán* (1991) hívta fel a szakma figyelmét, amikor részletesen elemezve a magyar erdészeti magvizsgálat és szaporítóanyag-felügyelet jelenlegi helyzetét, rámutatott arra, hogy szükség van „*az ültetési anyag útjának terelésére és nyomon követésére, egészen az üzemtervi nyilvántartásig*”.

A jelenlegi gyakorlat

Marjai Zoltán elemzését mintegy kiegészítve, *BarthaPál* (1991) ismertette az erdei szaporítóanyagok OECD ellenőrzési rendszerét. Összegzésében így fogalmaz: „*az OECD erdei szaporítóanyagok ellenőrzési rendszere nem más, mint a nemzetközi kereskedelmet a követelményrendszer egységesítése révén megkönnyítő önkéntes társulás, mely speciális eszközeivel hozzájárul az erdők hozamának növeléséhez (fajták), ugyanakkor segítséget nyújt a természetes erdei ökoszisztémák stabilizálásához (származás, őshonosság)*”.

A kívülálló számára ezzel a dolog el is van intézve, mert úgy tűnik, hogy az erdei szaporítóanyagok hazai származásigazolása terén minden rendben van, hiszen egy nemzetközi normatíva szerint zajlik.

A valóság azonban az, hogy hiába van kidolgozva a rendszer, ha annak betartását a kis létszámú szaporítóanyag felügyelet nem képes hatékonyan ellenőrizni. De még ennél is nagyobb baj, hogy a származásigazolás megszakad az erdősítésnél. A csemetét kísérő származási igazolvány adatai nem kerülnek be az erdőtervi nyilvántartásba, ennek következtében mindörökké elvesznek az utókor számára!

Mondok egy példát! Időnként felkérést kapok, hogy szakértőként vegyek részt az erdészeti részvénytársaságok ISO auditálásán, mert az auditoroknak szükségük van szakmai segítségre. Ilyen alkalmakkor általában találomra kiválasztunk egy erdőrészletet, amelynek végigkövetjük a sorsát a véghasználattól kezdve, egészen a felújításig. El szoktam kérni a felhasznált ültetési anyag származási igazolványát is. Gyakori, hogy a szabályszerűen kiállított bizonylaton azonos fajok, többféle származású szaporítóanyaga van dokumentálva. Az erdőművelési műszaki vezető azonban soha nem tudja megmondani, hogy a különböző származású szaporítóanyagot hogyan osztotta szét a felújított erdőrészletek között. Számára az csak köcsánytalan tölgy vagy csak bükk, függetlenül attól, hogy honnan származik.

Ezzel viszont megszűnt a rendszer minden előnye! Az egyik – ha nem a legfontosabb információ – örökre elveszett! Ki emlékszik már 5-10 év múlva arra, hogy egy adott erdőrészlet milyen származású szaporítóanyaggal újítottak fel?

Mit tegyünk?

Ez a fontos adat csak úgy maradhat fenn, ha az erdősítések műszaki átadása során az erdőfelügyelő feljegyzi az átadási jegyzőkönyvre ('E' lap) a származást, majd onnan – mint alaphelyzetről – a műszaki vezető bevezeti az erdőterv nyilvántartási rovatába. A következő üzemtervi ciklusban pedig már a leíró részben jelenik meg az állomány származása, mint ahogy látható egyébként a sok-sok állományszerkezeti jellemző.

Miért nem így történik ez ma, hiszen pofon egyszerű a dolog? A leggyakoribb válasz: mert nincs megfelelő rovat sem a műszaki átadási jegyzőkönyvön, sem az erdőtervben! Ez persze nevetséges kifogás, mert ettől még mindent fel lehetne jegyezni, csak akarni kellene! De a szükséges rovatokat is ki lehetne alakítani, csak ezt is akarni kellene!

Erdészeti részvénytársaságaink mindegyike bevezette az ISO minőségbiztosítási rendszert. A származás az erdők faállományának a minőségét alapvetően határozza meg. Ennek rögzítése a legfőbb dokumentumban, **az erdőtervben**, elemi érdeke a hosszú távon gondolkodó erdészeknek. **Legyen a tartamos erdőgazdálkodás egyik alapkövetelménye a termőhelynek megfelelő faj/fajta származásának bevezetése az erdőtervbe.**

Az EU-ban a termékek szabad áramlásának elvét kell alkalmaznunk az erdészeti szaporítóanyagok esetében is. A tagállamok *Nemzeti Szaporító-alapanyagforrás Jegyzékébe* bejegyzett magforrásból (magtermő állomány, magtermesztő ültetvény) vagy klónból származó szaporítóanyag forgalomképes az Unió egész területén. Ugyanakkor van lehetőség arra is, hogy a bizonyítottan nem megfelelő szaporítóanyag-forrásokat – szigorúan tényadatokra támaszkodva – kizárják a forgalmazásból. Ehhez konkrét adatokra, összehasonlító vizsgálatokra van szükség! Ennek alapja pedig az, hogy minden szaporítóanyag-felhasználás esetén igazolható legyen a kiültetés pontos helye!

Nô a trópusi erdőültetvények területe

1965-ben a világ összes erdőültetvényének 8%-a volt trópusi területeken. Ez a szám 1979-re 13%-ra, 1985-re 17%-ra emelkedett. Ez hathatós mértékben segíti a világ papírfaigényének kielégítését, de más ipari fákét is. Így a kilencvenes évek elejére évi 400 millió m³ fatöbblet jön létre, ha ha-nként 15 m³-rel számolnánk.

(J. Evans: *Plantation forestry in the tropics*. Oxford, 1982)

Dr. Szodfridt István